

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

РЕШЕНИЕ № 5

София, 26 септември 2002 г.

Конституционният съд в състав:

Председател: Христо Данов

Членове: Димитър Гочев

Тодор Тодоров

Неделчо Беров

Стефанка Стоянова

Маргарита Златарева

Васил Гоцев

Людмил Нейков

Румен Янков

Живан Белчев

Пенка Томчева

при участието на секретар-протоколита Милка Бонева разгледа в закрито заседание на 26 септември 2002 г. конституционно дело № 5/2002 г., докладвано от съдията Пенка Томчева.

Делото е образувано по искане на състав от Върховния касационен съд, четвърто гражданско отделение /ВКС, IV г.о./ за обявяване противоконституционността на § 6а от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия /ЗППДОП, обн. в ДВ бр. 38/92 г., изм. ДВ бр. 45/ 96 г., изм. ДВ бр. 20/2000 г. и др/. Съображенията са, че при съдебното прилагане на посочената разпоредба по гр.д. 76/2001 г. по описа на ВКС, IV-то г.о. съдебният състав констатира, че

оспорената разпоредба поставяла в по-благоприятно положение приватизиращото се или приватизирано предприятие, притежавано от субект с властнически правомощия, от останалите правни и стопански субекти, с което се нарушавал чл.19, ал.2 от Конституцията. В резултат на това се засягали конституционно установените принципи за правовата държава /чл.4, ал.1/ и за неприкосновеността на частната собственост /чл. 17, ал.3 и 5/. Оспорената разпоредба водела до противоконституционно принудително отчуждаване на частна собственост.

В съответствие с чл.150, ал.2 от Конституцията, съдебният състав е спрял разглеждането на посоченото дело и на основание чл.149, ал.1, т.2 от Конституцията е внесъл въпроса в Конституционния съд на 07.03.2002 г.

Междувременно на 13.03.2002 г. е приет от 39-то Народно събрание нов Закон за приватизация и следприватизационен контрол/ЗПСПК/, обн. в ДВ бр.28 от 19 март 2002 г., в сила от 23.03.2002 г. С § 12 от Преходните и заключителни разпоредби на посочения нов закон е отменен изцяло предхождащият го ЗППДОП, за чиято оспорена разпоредба на § 6а е бил вече сезиран Конституционния съд. Едновременно с това, с § 17, ал.6 от ПЗР на новия закон, за случаите на сключени приватизационни договори към датата на влизането му в сила е предвидено за вземанията на частноправни и публичноправни кредитори към приватизираното предприятие да се прилага разпоредбата на § 6а от ПЗР на отменения ЗППДОП, във връзка с чл.142 от Данъчния процесуален кодекс.

Поради посочените законодателни промени, с определение № 55 от 30.05.2002 г. и писмо 76/2001 г. от същата дата вносителят е уведомил Конституционния съд, че поддържа искането както за § 6а от ПЗР на ЗППДОП, така и за § 17, ал.6 от ПЗР на новия ЗПСК.

С определение от 11.06.2002 г. Конституционният съд е допуснал за разглеждане по същество първоначалното, /за § 6а/ и допълнено /за § 17, ал.6/ искане, така както се поддържа от вносителите, и е конституирал страни по делото.

Становищата на заинтересуваните страни са, както следва:

Народното събрание не изразява определено становище по искането. Министерският съвет, министърът на правосъдието, Върховният административен съд, Българската търговско промишлена палата, Българската стопанска камара обосновават тезата, че искането е неоснователно. В обобщен вид се поддържа, че с оспорената разпоредба е постигнат баланс между интересите на кредиторите и инвеститорите, като с оглед на останалите разпоредби на закона заявените по реда на § 6а вземания могат да бъдат включени в икономическия и правен анализ на приватизиращото се предприятие, именно с цел да бъде осигурено удовлетворяването им.

В противоположен смисъл е становището на Висшия адвокатски съвет, според което разпоредбата на § 6а лишавала от права конкретни правни субекти, "без да им осигури адекватна защита при пропускане на съответните срокове." Налице била "недопустима процесуална привилегия и същевременно неблагоприятни материални последици, съставляващи лишаване от субективни права на кредиторите." Изискването за срочно уведомяване на орган, който стои извън облигационната връзка на кредиторите и длъжниците представлявало "нарушение на принципите и нормите на Конституцията и на установения в продължение на хилядолетия правов ред."

Конституционният съд като обсъди искането в съпоставка с конституционните разпоредби и становищата на страните, приема следното:

I. По обхвата на проверката за противоконституционност.

Поддържаното искане за текстовете от двата закона и приложения законодателен подход на отмяна на целия предходен закон, а едновременно с това на "възкресяване" на част от него в новия закон, чрез изрично препращане към конкретна разпоредба от вече отменения закон налага Конституционният съд да се произнесе така, както се поддържа: за противоконституционност на първоначално оспорената разпоредба на § 6а от ПЗР та ЗППДОП /отменен/ и на разпоредбата на § 17, ал.6 от ПЗР на действащия ЗПСпК, /в която същата е инкорпорирана./ Доколкото оспорената допълнително разпоредба на § 17, ал.6 от новия приватизационен закон, извън препратката към § 6а съдържа и нови положения, те не променят предназначението и същността на § 6а. Допълнително оспорената разпоредба на § 17, ал.6 от ПЗР на новия закон е с по-ограничено приложно поле - отнася се до приватизационни договори, които са били сключени до влизане в сила на новия закон, и е във връзка с чл.142 от Данъчния процесуален кодекс. Фактически се касае до оспорване на едно единствено законодателно решение, формулирано в § 6а от ПЗР на ЗППДОП, което се съдържа в двата закона- отменен и действащ, неразривно обвързани поради възприетия законодателен подход.

Предвид на това проверката за нарушение на Конституцията обхваща текста на § 6а от ПЗР на отменения закон. Той е определящ и за § 17, ал.6 от действащия закон, който от своя страна е приложим само за сключени приватизационни договори при действието на отменения приватизационен закон.

II. По съществото на искането.

1. От съдържанието на оспорената разпоредба се разбира, че за да не изгубят възможност за предявяване на иск за свои вземания от приватизирани се, съответно вече приватизирани /§ 17, ал.6/ предприятия, частноправните и публичноправни кредитори е следвало в посочените в § 6а шестмесечен срок и ред да ги заявят писмено пред

съответния орган по чл.3, ал. 1 ЗППДОП, комуто законът с чл.3, ал.4 ЗППДОП възлагал да подготви и сключи приватизационните сделки. Оспорената разпоредба съдържа: а/ изискване за определено действие от кредиторите на предприятия, обявени за приватизация чрез съответна публикация в ДВ, б/ 6-месечен срок за извършване на действието и в/последците от незаявяването.

Формулираното в § 6а и пренесено в § 17, ал.6 от действащия закон правило, приложимо и след 23.03.2002 г. когато влиза в сила новия закон само по отношение на сключени приватизационни договори по време действието на отменения ЗППДОП, не съдържа белези на противоконституционност.

2. Уредбата е предназначена за провеждането на основополагаща икономическа реформа - раздържавяване, /назовавано в закона- приватизация./ Самата приватизация, осъществявана в изпълнение на политическо решение е в съзвучие с конституционните норми на чл.17, ал.4, съгласно които режимът на обектите на държавната и общинската собственост се определя със закон, и на чл.19, ал.1, който постановява икономиката на Република България да се основава на свободната стопанска инициатива. Посветен на приватизацията закон –ЗППДОП /отм./ и ЗПСК урежда подробно въпросите, свързани с раздържавяването. Оспорената разпоредба обхваща част от тези въпроси и е предназначена да уреди определени правоотношения, възникнали преди откриването на приватизационната процедура, които имат важно значение за три групи правни и стопански субекти - за обявеното за приватизация предприятие, за неговите кредитори и за кандидат купувачите на предприятието.

3. Със съдържащото се в § 6а изискване, адресирано до кредиторите на обявени за приватизиране държавни и общински предприятия те не са лишени от права- право на иск, право на собственост, а са насочени в определен срок да предприемат едно

формално действие, именно за да си гарантират тези права върху техни вземания от посочената категория длъжници. С разпоредбата не се злоупотребява, нито се облагодетелстват интересите на когото и да е. Оспорваният режим за тези вземания, създаден с § 6а е произведен от целите на приватизацията, която не се оспорва и не може да продължава безкрайно.

4. При срочно изпълнение на законовото предписание се постигат няколко ефекта: кредиторът уведомява за вземането си, с което си гарантира възможност в бъдеще да го търси по съдебен ред /за да го получи и от новия собственик на приватизираното предприятие, респ. сам той да кандидатства за покупката по реда на чл. 29, ал.2 на ЗППДОП/. Органите по приватизацията /по чл.3, ал.1/, а чрез тях и кандидат купувачите получават дължимата им информация за действителното финансово – икономическо състояние на обявеното за приватизиране предприятие. Тази информация е от важно значение за определяне на реална приватизационна цена. Окончателният резултат е възможност за сключването на оптимална за страните, а поради това и стабилна приватизационна сделка, като успоредно с това са гарантирани и правата на третите спрямо приватизационното правоотношение лица, каквито са кредиторите на приватизираното предприятие.

5. При бездействие кредиторът “ губи правото си на иск за тези вземания “. Посоченото процесуално ограничение е юридически стимул за оперативно поведение. Изгубването на правото на иск ще е резултат от пасивното поведение на кредитора по запазване на собствеността си и правните механизми за нейната защита, а не защото разпоредбата му отнема посочените права. Оспорената разпоредба не води до противоречащо на чл.17, ал.5 от Конституцията принудително отчуждаване на собствеността на кредиторите вземания. Тя гарантира и защитава правото на собственост върху посочената

категория вземания, така както задължава чл.17, ал.1 от Конституцията.

6. Многообразието и спецификата на различните стопански сфери предпоставя необходимост от различни правни режими за ефикасно осъществяване на съответстващите им различни дейности. Процесът на приватизацията, като юридическа основа за създаването на нови, качествено различни стопански субекти се характеризира с определена специфика, която по необходимост изисква прилагането на гъвкав нормативен подход за постигане целите на приватизацията- бързина, стабилност на сделките и ефективност от дейността на новосъздадените стопански единици. Поради такава необходимост, при определени условия някои конституционни норми допускат нюансирано законодателно решение. Така конституционното правило на чл.19, ал.2, според което законът създава и гарантира на всички граждани и юридически лица еднакви правни условия за стопанска дейност не е абсолютно. То има предвид еднакви правни условия за всички стопански и правни субекти, осъществяващи еднакви или сходни дейности в определена сфера, но не непременно еднаквост между всичките многообразни стопански сфери. Съображения за целесъобразност, както и наличието на необходимост от постигането на обществено приоритетни и значими цели, каквито са целите на приватизацията, допускат различия в законодателните решения, без това да противоречи на конституционния принцип по чл.19, ал.2. В подобен смисъл са и други решения на Конституционния съд, като например Решение 9/99 г., по к.д. 8/99 г., обн. в ДВ бр.57/99 г., Решение 30/98 г. по к.д. 23/98 г., обн. в ДВ бр. 137/98 г. В области извън стопанската, не по-малко значими от нея законодателната практика прилага подобни на оспорената разпоредба решения- чл.267, ГПК, чл.227, ал.3 ЗЗД, чл.57, ал.4 НПК и др.

7. Въведеното с оспорената разпоредба изискване, кредиторското вземане да се заяви пред съответния орган по чл.3 ЗППДОП, т.е. пред орган "чужд на правоотношението, от което е възникнало" не противоречи на конституционни норми. Това изискване е породено от спецификата на приватизационния процес. Органите по чл.3 ЗППДОП не са произволни, а законово определени. На тях е възложено да приемат решения за приватизиране на държавни и общински предприятия /чл.3, ал.1 ЗППДОП/, управителните органи на държавните предприятия на тези органи "са длъжни да им представят документите и информацията, необходими за извършване на приватизационната сделка" /чл. 4а/. Поради това и оспореното изискване за уведомяването на тези органи с нищо не zlepоставя интересите на кредиторите. Обратно, с това изискване, дължимо на външен на облигационното отношение орган, но изрично посочен от закона да извърши приватизацията, кредиторите са своеобразно гарантирани за вземанията си.

8. Не е противоконституционно законодателното решение по отношение на визирания в § 6а срок. Според съдебния състав в практиката и теорията съществувал спор относно правната характеристика на срока, но независимо от това, със законовото му въвеждане се засягали "всички вземания с адресат приватизираното предприятие, независимо от основаниято, вида и размера".

Въпросът за правната характеристика на срока е неотносим към въпроса за конституционността на оспорената разпоредба. При необходимост този въпрос може да бъде решен по реда на тълкуването от Общото събрание на гражданската колегия на ВКС.

Твърдението, че с това се засягали всички вземания с адресат приватизираното предприятие е неточно. С изменението на разпоредбата /ДВ, бр. 20/2000 г./ от тази категория са изключени вземанията за трудово възнаграждение. Разнообразието по отношение

вида, размера и основанието на вземанията, които подлежат на писмено обявяване съгласно изискването на § 6а не обосновава, а опровергава тезата за противоконституционност. Очевидно е, че правните условия за всички кредитори на обявеното за приватизация предприятие са еднакви, без оглед на вида, размера и основанието на вземанията им.

9. Разпоредбата на чл.17, ал.3 от Конституцията, според която частната собственост е неприкосновена, съдържа забрана за разпореждане с нея без или въпреки несъгласието на собственика. Правилото на § 6а не пренебрегва волята на кредитора на приватизиращото се, респ. приватизирано предприятие по отношение собствените му вземания. Дадена е възможност да се упражни правото в определен срок. Без значение е продължителността на срока, защото конституционни изисквания по отношение на сроковете не съществуват. Многообразието им в правото-давностни, преклузивни, срокове за упражняване на процесуални права, срокове за ограничаване на определени лични права в наказателното право и др., и зависимостта им от многообразието и развитието на съответните обществени отношения, за които те са предназначени, обуславя различията в тяхната продължителност.

10. Конституционният принцип за правовата държава по чл.4, ал.1 означава наличието на ред, правила при упражняването на властта. Държавата е правова, когато се управлява според Конституцията и законите. Законите от своя страна следва да са ясни, точни и непротиворечиви на Конституцията.

Оспореният § 6а, както вече е отбелязано не противоречи на чл.17, ал.3 и 5 и на чл.19, ал.2 от Конституцията. Разпоредбата урежда определени правоотношения, които поради провежданата приватизация се нуждаят от допълнително регламентиране именно за да се спази посоченият принцип. Създадено е законово правило за решаване на наложени от живота потребности, които засягат всички

68

правни субекти от сферата на приватизацията, непосредствено или косвено свързани с нея. Поради това разпоредбата на § 6а не противоречи и на чл.4, ал.1 от Конституцията.

Справката с протоколите от пленарните заседания сочи, че оспорената разпоредба на 14 май 1996 г. е приета при спазване изискванията на чл.81 и чл.88 от Конституцията.

В заключение изводът, който се налага е, че с оспорената разпоредба на § 6а от ПЗР на ЗПИДОП /отменен/ и включена в разпоредбата на § 17, ал. 6 от действащия ЗПСЖ не са нарушени посочените от вносителите или други конституционни норми.

По изложените съображения съгласно чл.22, ал.1 от ЗКС искането, основано на разпоредбата на чл. 149, ал.1, т.2 от Конституцията следва да се отхвърли, поради което Конституционният съд

РЕШИ:

ОТХВЪРЛЯ искането на съдебен състав от Върховния касационен съд, четвърто гражданско отделение за обявяване противоконституционност на § 6а от Преходните и заключителни разпоредби на Закона за преобразуване и приватизация на държавни и общински предприятия, обн. ДВ бр. 38/92 г., посл. изм. бр. 42/2001 г., отменен и на §17, ал.6 от Преходните и заключителни разпоредби на действащия Закон за приватизация и следприватизационен контрол, обн. ДВ бр. 28/2002 г.

Председател:

Христо Данов

Членове:

Димитър Гочев

Васил Гоцев

Тодор Тодоров

Людмил Нейков

Неделчо Беров

Румен Янков

Стефанка Стоянова

Живан Белчев

Маргарита Златарева

Пенка Томчева